

Jelentés és kutatási terv a Gerecse-hegységi Peskő-hegyen végzendő kutatásaimról

Jelige: "Cholnoky Karszt- és Barlangkutatás"

A Cholnoky Jenő Karszt- és Barlangkutatási Pályázati kiírásra
Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztérium
Személyügyi és Oktatási Főosztály
1011 Budapest, Fő utca 44-50.

Készítette: Pálfi Krisztián
Péch Antal Mki Szakközépiskola és Gimnázium
Tatabánya III., Széchenyi u. 20 2800

Tartalomjegyzék:

I. Előszó	3. oldal
II. Bevezetés	4. oldal
III. A Gerecse-hegység morfológiája	5. oldal
IV. A Gerecse földtana	5. oldal
V. A Peskő rétegtana	6. oldal
VI. Kutatástörténet	6. oldal
VII. Kutatási terv	7. oldal
VIII. Eddigi eredmények	9. oldal
IX. Bibliográfia	10. oldal
X. Irodalomjegyzék	11. oldal
MELLÉKLETEK:	12. oldal

I. Előszó:

Kutatásaimat a Peskő-hegyen -végzős geológus technikus lévén- vizsgamunkának, másrészt, -az eddigi adatok alapján -hiánypótló dokumentumnak szánom. Szándékom az, hogy alapadatokat szolgáltatva könnyítsem meg az esetleges további kutatásokat.

Vizsgálataimat ebben az évben kezdtem meg, és eddig csak részeredményeket értem el. Ezen pályázat tulajdonképpen egy tartalomjegyzéknek nevezhető, ami ismerteti egy kutatási tervet. A kitűzött feladat komplex, célja egy átfogó kép felvázolása. Szeretném a kutatásaimhoz erkölcsi támogatásukat, egyáltalán bárminemű segítségüket kérni a munka elvégzéséhez.

Kutatásaim jelenlegi fázisában alig jutottam túl az irodalmi feldolgozáson. A kutatási tervet az eddigi terepbejárásaim során nyert tapasztalataim alapján állítottam össze.

II. Bevezetés

Kutatásaim tárgya, a Peskő-hegy a Gerecse-hegységben található, ami a Dunántúli-Középhegységben helyezkedik el. A Peskő-hegy Vértestolnától D-DK-re terül el. Fokozottan védett természetvédelmi terület, biorezervátum.

Az ökológiai vizsgálatokhoz elengedhetetlenül szükséges a földtani, felszíni formák vizsgálata is, mert ezek szorosan összefüggenek az élő ökológiai rendszerrel.

Célom: adatszolgáltatás; egy olyan alaptérkép elkészítése, mely az esetleges további faunisztikai, botanikai vizsgálatokhoz nyújthat segítséget; a Gerecse Tájvédelmi Körzet magterületének jobb megismerése, és a megismertethetőség lehetővé tétele.

A mikrokarsztos formakincsek vizsgálata fontos a hegyet ért lepusztulási folyamatok kiderítéséhez és megértéséhez. Ezek ábrázolása egy geomorfológiai térkép elkészítését teszi szükségessé.

A Peskőn eddig 16 barlangot regisztráltak, ebből a Peskő I. és a Peskő II. sz. barlangok már a Bertalan Károly által összeállított Bertalan-leltárban is szerepelnek. A másik 14 barlangról a Komárom-Esztergom megye által kiadott 1994. évi Limes c. folyóiratban esik először említés. Ezenkívül körülbelül még egyszer ennyi barlang nincs leírva, s ez összességében úgy 30 barlangot jelenthet.

Ezek feltérképezése (a jelentékenyebbek), helyének pontos meghatározása és jelölése, leírása alapvető pont a kutatásaim során már csak azért is, mert a barlangok létrejötte is a karsztosodáshoz kapcsolódik, és ez is rámutat a karsztos folyamatokra (Egy esetleges magassági szint korreláció adatokat szolgáltatathat a tektonikai eseményekről is).

Ezen térképek és adatok alapján pedig kijelölhető egy bemutató ösvény, mely turisztikai, idegenforgalmi szempontból jelentőséggel bírhat, nem beszélve a tudatformáló, ismeretterjesztő hatásáról.

A fent leírtakból kitűnik, hogy a kutatómunka komplex feldolgozást igényel. A célom megteremteni egy, a további kutatásokhoz szükséges alapadatokat tartalmazó tanulmányt.

Összefoglalás:

Kutatási célok:

1. adatszolgáltatás,
2. egy esetleges botanikai, faunisztikai vizsgálatokhoz elengedhetetlenül szükséges alaptérkép,
3. egy, a hegyen fellelhető barlangokat ábrázoló,
4. illetve egy geomorfológiai térkép összeállítása.
5. Bemutató ösvény kijelölése
6. Az alapadatokat szolgáltatató dokumentum összeállítása

III. A Gerecse-hegység morfológiája:

Erősen töredezett szerkezetű, gyűretlen röghegység.

A Dunántúli-középhegységet kétféle vetődésrendszer szabdalja: egy sugaras irányú (DNy-ÉK-i irányultságú) és egy meridionális (ÉNy-DK).

A Gerecse-hegységben mindkét vetődésrendszer jelen van. A szerkezeti mozgások a Gerecsét több rögvonulatra, valamint különálló sasbércekre tagolták. A rögvonulatok É-D-i irányultságot mutatnak(1. kép).

A Peskő K-ről Ny felé haladva a második vonulathoz tartozik. A teljesség kedvéért felsorolnám a még ide tarozó hegyeket:

Peskő(404 m)

Fábiánkő (335 m)

Feketekő (368 m)

Bányahegy (460 m)

Kis-Nagygercse (633 m)

Kis-Nagypisznice (549 m).

Ezek a vonulatok-értelem szerint- medencéket határolnak. K-ről számolva az első és a második rögvonulat a héreg-tarjáni medencét, a második és a harmadik a tardostolnai medencét fogja közre.

Az első rögvonulattól ÉK-re egy sasbércvonulatot különíthetünk el.

Ezen rendszerektől Ny-ra pedig rendszerbe nem foglalható, különálló sasbércek helyezkednek el.

IV. A Gerecse földtana:

A Gerecsét É felé a Duna, DNy-ra a tata-tatabányai-medence, DK-re a bicskei süllyedék határolja.

A terület vázát ezek a táblás törésű képződmények teszik ki.

A hegység legrégebbi kőzetei mezozoós korúak. A felszínen főleg T₃-J mészkő, illetve T dolomit található (elsősorban Dachsteini Mészkő Formáció, Földolomit Formáció). Ilyen a 3 É-D irányú rögvonulat (2. kép), illetve az Ék-i sasbércvonulat is. A főleg dachsteini mészkőből álló rögökhöz D-felé idősebb dolomitrögök csatlakoznak. A hegység alsó krétája egészen különleges, és megtalálható a teljes Jura rétegsor.

A hegységperemi területeket Pleisztocén, ill. a medencéket dominánsan paleogén képződmények teszik ki. Az egyes sasbércek közötti kisebb szerkezeti mélyedéseket is fiatalabb üledékek töltik fel.

V. A Peskő rétegtana:

A vizsgált terület a hegy K-i oldalán található egybefüggő sziklafal. A lepusztult rétegefejek teraszosan ereszkednek alá a hegy lábáig. A rétegeket T₃ dachsteini mészkő, ill. közbetelepülésként dolomit alkotja (Dachsteini Mészkő Formáció, Fődolomit Formáció).

A mészkő vastagpados településű. A középső nóri emelet mészkövei világosszürkék, míg a rhaeti végefelé már egyre inkább húspiros színűek. A dolomit mindvégig sárgásbarnás színű. A réteglapokon megfigyelhető a sztilolitosodás.

VI. Kutatástörténet:

A Peskőn jelenleg 16 barlangot tartanak nyilván.

A szpeleológiai kutatásokban ezekről először a BERTALAN Károly által készített u. n. Bertalan-leltárban esik szó.

A Bertalan-leltár még csak a Peskő 1., ill. a Peskő 2. sz. barlangról tesz említést. A következő forrás KORDOS László: Magyarország barlangjai c. könyve, de mivel Kordos a Bertalan-leltár alapján dolgozott, ezért itt is csak ez a két barlang szerepel az országos barlanglistában. Kordos a kéziratot 1981-ben zárta le.

A legfrissebb irodalmi forrás a Komárom-Esztergom megye által 1994-ben kiadott Limes c. tudományos szemle 16. külökiadása, mely a megye barlangjaival, barlangkutatásával foglalkozik. Itt már 16 barlang van kataszteri számmal ellátva. A barlangokat JUHÁSZ Márton és barlangász csoportja regisztrálta.

A Peskőn feltáratlanul nagyjából még egyszer ennyi barlang van, ezeket hivatalosan még nem lettek nyilvántartásba véve.

Eddigi terepbejárásaim alatt a Peskő-1.; -5.; -6.; -7.; -8.; -9.; sz. barlangokat találtam meg, de ehhez járult még 7 beszámozatlan barlang.

Összefoglalás:

A Peskőn található barlangok regisztrációs szempontból három csoportra bonthatóak:

1. A Bertalan-leltárba 1975-ig felvett barlangok (2 db)
2. A Limes c. kiadványban leírt 1994-ig regisztrált barlangok (14 db)
3. Eddig nyilvántartásba nem vett barlangok.

VII. Kutatási terv:

A következőkben fel szeretném vázolni a további kutatási tervemet, belefoglalva az eddigi eredményeimet. Mint már a bevezetésben jeleztem, célom , egy geomorfológiai térkép; ill. egy, a barlangok helyét ábrázoló térkép; egy alaptérkép (az esetleges botanikai kutatásokhoz) felvételezése és megszerkesztése. A feladatokat is ezen elvek alapján csoportosítottam.

1. Geomorfológiai térkép

A geomorfológiai térképen az eróziós, ill. a tektonikus folyamatok során létrejött morfológiai formákat szeretném ábrázolni.

Itt elsősorban arra kell gondolni, hogy mennyire ismerhetők fel a hegyet létrehozó, majd azon lejátszódó tektonikus jellegek, és ezeket mennyire pusztította le az erózió(denudáció, korrózió), illetve milyen eróziós formákat hozott létre.

1. Tehát el kell különíteni :

- 1.1. tektonikus,
- 1.2. eróziós formák,

1.1. Tektonikus formák:

A tektonikus formák alatt a

- 1.1.1. a kiemelkedés során lejátszódó tektonikus folyamatokra utaló formákat,
 - 1.1.2. mikrotektonikus formákat
- értem.

Az **eróziós formákat** a következőképpen **csoportosíthatom:**

- 1.2.1. karsztos formák,
- 1.2.2. völgyképződés,
- 1.2.3. törmelékletjtő képződés,
- 1.2.4. egyéb geomorfológiai alakzatok,

1.2.1. Karsztos formák

1.2.1.1 Mikrokarszt formák

A mikrokarszt formák vizsgálatánál figyelembe veszem:

1.2.1.1.1 kitétttség,

1.2.1.1.2 tájolás,

1.2.1.1.3. fekvés,

1.2.1.1.4. meredekség.

1.2.1.2. Barlangképződés:

1.2.1.2.1. a barlangok genetikája,

1.2.1.2.2. formakincse,

1.2.1.2.3. esetleges rétegtani szintegybeesések (rétegdőlés-, rétegazonosítás),

1.2.1.2.4. tengerszint feletti magasság korrelációja,

1.2.1.2.5. üledékkitöltés vastagsága.

A felvázolt vizsgálatok információt adhatnak a hegy kiemelkedési szakaszaira, fázisaira, mert ha egy ideig szünetelt a kiemelkedés, vagy a medence süllyedése, az erózióbázis szintjén megkezdődik a karsztos üregek, barlangok képződése.

1.2.2. Völgyképződés

1.2.3. Törmeléklejtő képződés

A törmeléklejtőn vizsgálandó, hogy milyen szinten talajosodott, ugyanis ez hozzávetőleges ismereteket nyújt a képződés kezdetére nézve.

Elkülöníthető:

1.2.3.1. csupasz,

1.2.3.2. talajosodott,

A csupasz törmeléklejtő fiatalabb, mint a talajosodott, ez viszont utal a jell. életközösségre.

2. alaptérkép

A botanikai vizsgálatok előkészítéseként azokat a zónákat kell elkülöníteni, ahol megváltoznak a környezeti feltételek egymáshoz képest. Így a térképen célszerű

2.1 geotopok elkülönítése:

2.1.1. az eróziós völgyeket (bevágások a sziklás hegyoldalon),

2.1.2. a lejtőtörmelékkal fedett területeket ,

2.1.3 a sziklás hegyoldalt,

2.1.4 a hegytetőt.

Nagyon fontos dolog tudni azt, hogy ezeken a zónákon milyen vastag a kialakult talajréteg illetve az alapkőzet, mert ez az u. n. "erdősödés" fázisára utal, tehát arra, hogy az illető zónában még csak pionír, vagy különösen szívós növények számára van lehetőség a fennmaradásra, vagy már megteremtődött az életfeltétel a fás szárú növényeknek is. Ezek alapján:

2.2. talajvastagság:

2.2.1. Rétegfejekén,

2.2.2. Frissen pergő törmelék zónájában ,

2.2.3. Talajosodott területen,

Ezek elkülönítése botanikai szempontból alapvető fontosságú.

A lejtős területeken kialakuló élővilág diverzitását nagyban meghatározza a

lejtők:

2.3.1. meredeksége,

2.3.2. kitettsége ,

2.3.3. tájolása.

VIII. Eddigi eredmények:

Ennél a fejezetnél ki szeretném hangsúlyozni azt a tényt, hogy ezek csak részeredmények, a feldolgozással folyamatosan haladok.

A barlangok genetikája:

A barlangokat genetikájuk szempontjából 3 részre oszthatjuk:

1. forrásbarlangok,
2. a dolomitrétegek kiaprózódása miatti üregesedés,
3. a két kifejlődési típus kombinációja.

Formakincs:

Tipikusan a forrásbarlangra jellemző beöblösödések, gömbüstök, melyek néhol a 30-40 cm-es átmérőt is elérhetik.

Jelentős felületeken figyelhető meg a borsókő képződés.

A würm óta tartó mésztufaképződés édesvízi mészkiválást, „bekéregzést” eredményezett.

- Poláris koordinátákkal felvettem a barlangok helyét, de még nincs elvégezve a színtezés, ill. magassági meghatározás. Ez azért szükséges, hogy tudjuk a barlangok pontos helyét, beépíthessem esetleg egy túratervbe, ill. a 2.2.1.2.-ban leírt vizsgálatokhoz nagy fontosságú lehet.

IX. Bibliográfia:

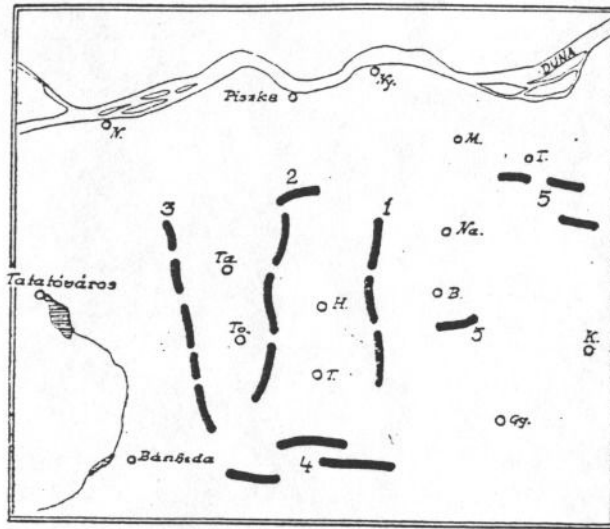
Ez a bibliográfia jórészt a magyar nyelvű ide vonatkozó irodalmat tartalmazza. Elképzelhető, hogy a továbbiakban még bővülni fog.

- Földváry Miksa: Felsődunántúli természeti értékek
Erdészeti Lapok, 74. évf.
Bp. 1935
- Hillebrand Jenő: Magyarország őskőkora
Archaeol Hungarica, 17. kötet p. 1-10
Bp. 1935
- Holányi László: Gerecse útikalauz
Sport, 191 p.
Bp. 1959
- Kordos László: Magyarország barlangjai
Gondolat,
Bp. 1984
- Korpás Emil: A Gerecse-hegység morfológiája
Földrajzi Közlemény, 61. kötet p. 1-17
Bp. 1933
- Láng Sándor: A Gerecse peremhegységi részének geomorfológiája
Földrajzi Értesítő, IV. évf. 2. szám, p. 157-192
Bp. 1955
- Limes: Komárom-Esztergom megyei Tudományos Szemle
VII. évf. , 16. különszám
Tatabánya, 1994/2. különszám
- Polgárdy Géza: A Gerecse és a Gete hegység kalauza
Magyarországi Útikalauzok 5.
Bp. 1940
- Polgárdi Géza(szerk.): Magyar Turista Lexikon A-Z
Bp. 1941
- Scheuer Gyula-
Schweitzer Ferenc: A Gerecse- és a Budai-hegység édesvizi mészkőösszletei
Földrajzi Tanulmányok, 20.
Akadémiai Kiadó, Bp. 1988
- Vigh Gyula: A Gerecse barlangjai
Turista Lapok, 49. évf. p. 194-198
Bp. 1937

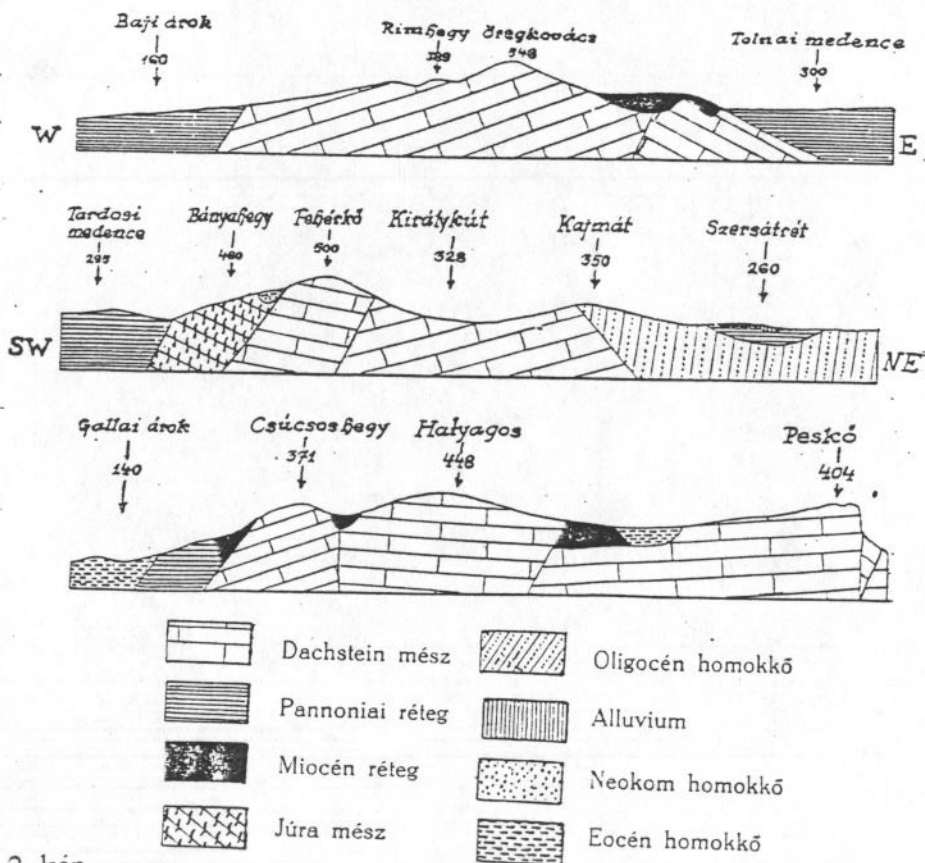
X. Irodalomjegyzék:

- Kordos László: Magyarország barlangjai
Gondolat,
Bp. 1984
- Korpás Emil: A Gerecse-hegység morfológiája
Földrajzi Közlemény, 61. kötet p. 1-17
Bp. 1933
- Limes: Komárom-Esztergom megyei Tudományos Szemle
VII. évf. , 16. különszám
Tatabánya, 1994/2. különszám
- Scheuer Gyula-
Schweitzer Ferenc: A Gerecse- és a Budai-hegység édesvízi mészkőösszletei
Földrajzi Tanulmányok, 20.
Akadémiai Kiadó, Bp. 1988
- Vigh Gyula: A Gerecse barlangjai
Turista Lapok, 49. évf. p. 194-198
Bp. 1937

MELLÉKLETEK:

1. kép. A Gerecse vázlatos térképe. 1, 2, 3, 4. rögsorozatok, 5. sásbércek.

2. kép A Gerecse szerkezeti szelvénye. — Das tektonische Profil des Gerecse.